17.10.2022

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Pekkarinen Sanna

Sosiaali- ja terveystoimialan lausunto hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

HEL 2022-011991 T 03 00 00

HE 197/2022 vp

Pitkään jatkunut päihde- ja mielenterveyslainsäädännön uudistamistyö on saatu päätökseen ja hallituksen esitys lakimuutoksista on pääosin kannatettava. Uudistamistyön tavoitteena on ollut parantaa palvelujen saatavuutta, saavutettavuutta, vaikuttavuutta ja palvelujen kokonaisuutta. Palvelujen sijoittaminen yleislakeihin, so. sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolakiin, on onnistunut. Valinta tukee tavoitetta, että päihde- ja mielenterveysongelmista ja -riippuvuuksista kärsiviä ihmisiä kohdellaan yhdenvertaisesti muiden sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden kanssa. Tämä poistaa osaltaan heihin kohdistuvaa stigmaa.

Tavoitteet asiakkaan aseman parantamiseksi onnistuvat parhaiten, kun terveydenhuollon päihde- ja riippuvuushoito ja tarvittava samanaikainen mielenterveyden hoito sekä sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuuspalvelut sekä tarvittavat samanaikaiset mielenterveyspalvelut nähdään kokonaisuutena. Merkityksellistä on, että lausuntokierroksen jälkeen esityksessä huomioitiin lukuisten lausunnonantajien kanta siihen, että päihde- ja riippuvuustyön palvelut sekä mielenterveystyön palvelut tulee säilyttää hyvinvointialueiden järjestämisvelvollisuuden piirissä myös sosiaalihuoltolaissa. Palvelujen kokonaisuuden järjestämistä ja toteuttamista hankaloittaa, ettei tietosuojalainsäädäntö nykyisellään mahdollista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä asiakas- ja potilastietoja edes silloin, kun täsmälleen samalla tiedolla on kaksi eri käyttötarkoitusta eli sosiaalihuollon käyttötarkoitus ja terveydenhuollon käyttötarkoitus. Sosiaalihuollossa toteutettavien asumis- ja laitospalvelujen ja samanaikaisen terveydenhuollossa toteutettavan lääkehoidon osalta

Postiosoite PL 6000 00099 HELSINGIN KAUPUNKI sosiaalijaterveys@hel.fi
Käyntiosoite Toinen linja 4 A Helsinki 53 www.hel.fi/sote
Puhelin +358 9 310 5015 **Faksi** +358 9 310 42504
Y-tunnus 0201256-6
Tilinro FI1880001200052430 **Alv.nro** FI02012566

tiedonkulun haasteet voivat aiheuttaa merkittäviä riskejä asiakas- ja potilasturvallisuudelle.

Hallituksen esityksen kohdassa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut (SHL 2a § HE s. 177 ja THL 8a § HE s. 183-184) on täsmennetty niiden sisältöä nykyiseen verrattuna. Nämä säännökset koskevat kaikkia sosiaalihuollon asiakkaita ja terveydenhuollon potilaita, eivät pelkästään päihde- ja mielenterveyspalvelujen piirissä olevia. Säännökset ovat yhtenevät molemmissa laissa, ja niiden osalta ei ole huomautettavaa. Säännösten tavoitteena on ollut selkeyttää niitä tilanteita, joissa on ollut epäselvyyttä siitä, kumpi lainsäädäntö tulee milloinkin sovellettavaksi. Säännösten mukaan sosiaalihuollon tarpeita vastaavien palvelujen antamisesta sovelletaan sosiaalihuoltolakia ja lääketieteellisen tarpeenmukaisen terveyden- ja sairaanhoidon antamisesta sovelletaan terveydenhuoltolakia.

Hallituksen perusteluissa on useaan otteeseen tuotu esille se seikka, että sovellettavaa lainsäädäntöä ratkaistaessa tulee huomioitavaksi, mitkä ovat sisällöltään sosiaalihuollon ja mitkä terveydenhuollon tehtäviä sekä mikä on asiakkaan tilanne ja palvelujen tarve. Perustelujen mukaan sovellettava lainsäädäntö valitaan sen perusteella mikä palvelu sisällöltään vastaa tavoitteita ja tarkoitusta ja millä perusteella asiakas on hakeutunut palveluihin. Myös yhteisissä palveluissa tulee ratkaistavaksi, mikä taho tekee arvioinnin tarvittavista palveluista ja hoidosta. Sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen arvioinnista vastaa sosiaalihuollon ammattilainen ja vastaavasti terveydenhuoltolain mukaisesta terveyden- ja sairaanhoidon arvioinnista vastaa terveydenhuollon ammattilainen omien toimivaltuuksiensa puitteissa.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala esittää, että terveydenhuoltolain 28 § perusteluihin (HE s. 148) tehdään lisäys kohtaan:

”Tällaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä yksiköissä palveluja tulisi tarjota terveydenhuoltolain 8 a §:n ja sosiaalihuoltolain 2 a §:n mukaisina sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisinä palveluina. Hoidon tarpeen arvioimisessa ja sen antamisessa noudatettaisiin terveydenhuoltolain mukaista menettelyä, ja tarvittava sosiaalinen kuntoutus liitettäisiin siihen yhteisesti toteutettuna palveluna tai esimerkiksi turvaamalla laitosjakson jälkeinen palvelujen tarve.”

Lisäysehdotus on:

Sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalisen kuntoutuksen palvelusta arvion tekee sosiaalihuollon ammattilainen ja palvelusta annetaan hallintopäätös.

Tämä varmistaisi, ettei perustelujen kautta saa väärinkäsitettynä tulkinnanvaraisia epäselviä toimintaohjeita asioista, joista laissa on säädetty selkeästi toisin.

Hallituksen esityksessä päihde- ja riippuvuushoito on rajattu terveydenhuoltoon, eikä hoito-käsitettä enää käytetä sosiaalihuollon palveluista (HE s. 116). Lääkinnällisen hoidon ja kuntoutuksen katsotaan pitävän sisällään myös tarvittavan lääkkeettömän hoidon. Lääkinnällistä kuntoutusta voidaan järjestää sekä avo- että laitoshoitona. Sosiaalihuollossa annettavat psykososiaalisen tuen interventiot asettuvat sosiaaliohjauksen, sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen alle. Sosiaalista kuntoutusta voidaan järjestää sekä avo- että laitospalveluna. Kuntoutus-käsite onkin edelleen käytössä sekä terveydenhuollossa että sosiaalihuollossa.

Hallituksen esityksessä (s. 184) terveydenhuoltolain 28 §:ssä todetaan päihde- ja riippuvuushoidosta:

”Hoitoa on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä tuen, hoidon- ja kuntoutustarpeen perusteella.”

Sen sijaan sosiaalihuoltolain 24 § 4 mom. (s. 180) on kirjattu päihde- ja riippuvuustyöstä seuraavasti:

”Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun ja tuen tarpeen perusteella.”

Sosiaalinen kuntoutus on merkittävä sosiaalipalvelu päihteiden ongelmakäytössä tai riippuvuudessa silloin, kun asiakas ei halua, saa tai pysty elämäntilanteensa johdosta vastaanottamaan päihdehoitoa tai hoidolla ei ole ollut vaikutusta (vrt. HE s. 123). Asiakas saa sosiaalisesta kuntoutuksesta hallintopäätöksen, mikä tukee hänen oikeuttaan kuntoutukseen liittyvään muutoksenhakuun, jos päätöksen ratkaisusta on erimielisyyttä.

Tähän liittyen Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala esittää, että myös sosiaalihuoltolain 24 § 4 mom. (HE s. 180) mainitaan:

Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja kuntoutuksen tarpeen perusteella.

Tämä muutos selkiinnyttäisi myös kuntoutusrahan saannin edellytyksiä. Hallituksen esityksessä lakia kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista ehdotetaan muutettavaksi seuraavasti (HE s. 192):

”Sosiaalihuoltolain perusteella päihde- ja riippuvuustyönä tai terveydenhuoltolain perusteella päihde- ja riippuvuushoitona annetun yksilö-

kohtaisen laitosmuotoisen kuntoutuksen osalta voidaan myöntää kuntoutusrahaa jäljempänä mainituilla edellytyksillä. Kuntoutusrahaa myönnetään edellyttäen, että kuntoutus perustuu sosiaalihuoltolain perusteella laadittuun asiakassuunnitelmaan tai terveydenhuoltolain perusteella laadittuun kuntoutussuunnitelmaan, josta on käytävä ilmi, miten kuntoutuksella pyritään vaikuttamaan päihteistä tai riippuvuuksista aiheutuviin työ- ja ansiokykyongelmiin siten, että kuntoutus edistää vakuutetun työelämään tuloa, työelämässä pysymistä tai sinne palaamista."

Toteamuksena vielä, että Helsingissä on jo vuodesta 2009 alkaen järjestetty etsivää lähityötä. On hyvä, että työmuoto tunnistetaan myös hallituksen esityksessä yhteisösosiaalityöstä (sosiaalihuoltolaki 7a § HE s. 177-178). Helsingissä on useiden vuosien ajan toiminut myös yhdyskuntatyöntekijöitä. Laki täsmentää heidän tehtävänkuvaansa ja nimikettään ja varmistaa toiminnan jatkumisen myös tulevaisuudessa. On tärkeää, että tehtävää suunnataan erityistä tukea tarvitseville henkilöille.

Myös alaikäisten kohdalla päihde- ja mielenterveyslainsäädännön uudistaminen koetaan tärkeäksi ja sen toivotaan täsmentävän vastuita tilanteissa, jossa alaikäisille ei ole ollut tarjolla terveydenhuoltolain mukaista vieroitushoitoa eikä kuntoutusta. Terveydenhuoltolain 27 § (HE s. 184) mukaisen mielenterveyshoidon monimuotoisen järjestämisen taas katsotaan parantavan mahdollisuutta saada nuorille soveltuvaa, liikkuvana työnä toteutettavaa mielenterveyshoitoa. Lasten ja nuorten päihde-, riippuvuus- ja mielenterveyshoitoa ja palveluja soisi vahvistettavan vielä erillisrahoituksella (vrt. HE s. 113).

Lisätiedot

Pia Pulkkinen, päihdepalvelujen päällikkö, puhelin: 310 23013
pia.pulkkinen(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

17.10.2022

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

Juha Jolkkonen
sosiaali- ja terveystoimialan
toimialajohtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

Postiosoite
PL 6000
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
sosiaalijaterveys@hel.fi

Käyntiosoite
Toinen linja 4 A
Helsinki 53
www.hel.fi/sote

Puhelin
+358 9 310 5015
Faksi
+358 9 310 42504

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI1880001200052430
Alv.nro
FI02012566